

contigit postmodum disputandus in hac materia, quando scilicet decoctio scribentis superveniat post jam elapsum terminum confutatum literatum, seu tracte, qui pro communi usu soleret quindecim dierum, quia nempē elapsō termino, mercator qui literas acceptavit, differat eum solutionem; atque adiectus, cui solutio facienda est ex urbanitate, & convenientia, vel ex negligencia differat exactionem, quoniam tunc extra controversiam, decoctio qua superveniat post istum terminum, cedere debet danno, & periculo eius, qui literas acceptavit, non autem adiecti in eius gratiam scripta sunt, cum talis causa nulla subtilis ratio probabilis, quia acceptantem exequatur, ita etenim est ut in inconveniens, quod haec mora & culpa prodebet moro, & culpo, non ceretur autem creditori innocentia, qui benignè est gesit cum debito, cui per quamdam speciem implicita novationis, dilationem ita concepit, atque ita plures in Tribunali A.C. me scribente practicatum fuit contra acceptantes favore adiectorum, arque Signature. Iustitia approbat sine difficultate, que revera in illo caso non cadit, quando scilicet decoctio superveniat post jam elapsum terminum, dum recte acceptantem dicitur, quod si ipse probet se gessisse, atque ad tam fidem ferat, utique adiectus est ratus, sicutum est periculum.

Hinc in aliis Romana pecuniaria disputata in eodem Tribunali A.C. coram diverso locutum est inter felicem de Montifignani, & Thomam Roncellum, cum idem Pulcherrimi, de quibus supra fecissent Fejei grata pagella vulgo p. a. ad eorum favorem facte per Thomam, exciperet iste ad solutionem polllatus, quod dictam pagellam fecisset sublego in alia apocrypha adiecta, ut non tenetur ad solutionem, nisi factis prius computatis, & quibusdam adimplitis conditionibus, Ideoque scribentes pro eodem Thoma Reo conveniente dicebant distinguendum esse, quod se fuisse aut ita pagella nullum continet nomen persona, qui solutio promissa sit, sed implicite dicatur solvi debere summam ex prefissam illi, qui eam exhibebit, & tunc exhibens actionem habeat illam exigendam; Aut exprimitur persona, & tunc secundus, ut exigit non valere sine ipsius mandato, adeo ut adiectus gerere dicatur personam procuratoris illius, cuius favore promisso facta sit ex deductio per Bardellon, conf. 28. Cancer, var. ro. foli, cap. 22. num. 21. Gen. in scriptura privata, lib. 2. in fin. tit. de apoc. p. 21. manu certi n. 104. & seqq.

Eo convero scribenti pro actore dicebant omnia premisa esse in suis respectuibus causa vera; male autem applicari ad nostram questionem, utpote diversam ab illis, qui per aliquos disputationes. Atque ad id dignoscendum inutilebam in eo, quod adeo frequenter est mea dicendi consuetudo, processum feliciter eorum cum distinctione duorum causum, atque terrenum esse cum generalitatibus procedere.

Primum enim causa est quando quis exhibeat schedulam, vel pigellanam sine aliqua girata, vel cessione; Et tunc proprieatatem questionis, de qua Bardellon, & Cancer, ubi supra, ac etiam Duccian, dili. conf. 68. lib. 3, ita quoque causa intra dicta distinctione, in expressionem certa persona habeat, necne, ut primum causa debet consistere de mandato, tam ad effectus actionis, quam ad alterum liberationis solventis; Secundus autem in altero, quod patitur pro stylo negotiatorum regulam videtur.

Alter vero causa est, ubi adit cesso, vel girata, adeo ut non dubitetur de mandato, sed debitor proponat exceptiones sibi competentes contra cedentem, an obstante cessionario, vel adiecto juxta alium causum, ac quo supra; Et tunc inter distinctionem superioris tradita, an scilicet cessionarius, vel adiectus onerosum, vel lucrativam causam fovent, sive ac proprium negotium gerat, vel illud cedentis; Ideoque cum in hac facta species supponeretur cessare questionem, de qua supra eo quod ad ceterum pro equivalentia vera accepta, idcirco, isto facto substantiae, pro adiecto responderet debere dicebant, non curato, quid clandesine inter debitorem, & creditorem sequuntur sit.

Alijs etenim sequi posset, ut impeditum, vel defraudatum remaneret commercium, idque exhibentis hujusmodi pagellas, vel cedulae denegari non potest solutio summa ea contenta, quamvis ea soluta est primo creditori, a quo sibi impetrat solvens, cur debitas cauelas sua indemnitatis non reportavit, iuxta decr. 12. Rovit. quam resumit Rocc. in notab. post 1. volum. confil. iii. de lice. camb. notabil. 38. n. 100. & seqq. & alibi plures advertuntur.

BRUNDUSINA PECUNIARIA PRO MARCHIONISSA CAMPRI CUM JOANNE CALO.

Causa varie decisus per Rotam.

An ad effectum imputationis, vel repetitionis cambiorum, qua ob defectum iustificationis indebita pretenduntur, sufficiat probatio illorum solutionis per solas quietantias, & solidationem computorum.

S U M M A R I U M.

- 1 Falsi series.
- 2 Resolutione causa.
- 3 Cambiorum debentur, & soluta imputantur in fortem ob defectum iustificationis.
- 4 Neque in hoc attenduntur confessiones, & solidationes Partium.
- 5 Declavator conclusio, & ad quid dicta solidationes, & computi profini, & n. 9.
- 6 Solidatio computorum non probat per necessitatem solutionem cambiorum, & n. 8.
- 7 Ad quem effectum uirae imputantur in fortem ipso iure.
- 8 De eadem conclusione, de qua supra, n. 6.
- 9 De conclusione, de qua supra, n. 5.
- 10 De justificatione spaciorum, & de differentiatione inter sola cambiaria undinalia, & illa que habent mixturam platealium.

D I S C . XXXIV.

I Nitio contractu cambiis anno 1633, inter Carolum Gatum, & Fancisum Mainierum dances, ac Principem Ameritatem, ac Antonium Panaram recipientes in datar. 3339. de anno 1633. facta solidatione computorum remanerent debitores in dueat. 5448. qui de anno 1641. celsi fuerunt Marchionis Campi, qui propter eas iudicium Salviani in partibus instituit, ac obtinuit ad predium alijs a. d. Antonio possidente, contra Carolum hadiensem possidentem, introductaque per appellationem causa in Rota coram Marchio, datoque de dubio, a. Marchionis danda esse immisso sub die 1. Decemb. 1673, negativa prodit resolutio contra actricem; Reproposita vero causa coram eodem sub die 12. Maii 1675, recedendo a dictis pro ea responsum fuit, atque denouo propria causa Ubago subrogato super confutu dabo, an efficit standum in primo, vel in secundum loco decisus sub die 20. Martii 1676, per cuius fuit in ultimo loco decisus, atque in hoc statu reverterit.

Cum itaque in prima disputatione, in qua contraria prodicta resolutio processum fuit cum motivo indebiti cambiorum ob defectum eorum iustificationis per literas, ut propter ea non soluta non debentur, & soluta extenuent fortem iusta famigerat decr. 74. Bichii cum aliis d. disc. 12. de U. & alibi; Attamen id percutit diversus effectus illius praefactum ut creditum fortis interim vivat, & subsistat, atq; occisiones alias licitas producere valeat, quatenus per viam conditionis indebiti procedendum sit, fecerunt autem e converso, ubi per viam imputationis ipso iure, sed spectata substantia etiam imputatione in effectu redolent implicitam conditionem indebiti, vel fatum extinctionem mediante solutione, quia propter ea debet esse vera, ac perfecta, & concludenter probata, non autem cum hujusmodi vagis solidationibus habentibus dictam contraria possibilitem, quia excludit illam perfectam, & concludentem probacionem, que necessaria est in indebito pro eius repetitione, vel imputatione, adeo ut non sufficiant probations praefactae, & administrativa, quies non

intrent illa rationes, quae ob concursum plurimum administrorum, & pro qualitate subiecta materia considerantur d. disc. 12. de U. & alibi. Et quidem ut supra plures advertunt stante quod hujusmodi litterae consistere solent in partibus pagellis post computorum solidationis negligi solitus, omnino irrationalitatem continet obligatio creditoris ad justificationem post solutionem, ac solidationem, praesertim ubi intercedat aliquod notable temporis intervalum; Et per consequens debitor, cui resiliit propria confessio, quia si non sufficit tanquam probatio concludens, sufficere debet 9 saltim pro praefactione, onus probandi negativam incumbere debet non omnino imperatur, & impossibilis, quies agatur de cambio restrictis ad certas undinalias; cum tunc negativa probari possit ex revolutione balanciorum, quia in singulis undinalibus fieri solent, & ex quibus supradictum est tanquam ex quadam protocollo extrahi possunt, seu de novo eformari littera pro justificatione, unde difficultas cadit, quando agatur de cambio, tam platealibus quam undinalibus in genere, cum tunc coactio negativa videatur impossibilis, & consequentia adit possibilis fra-

10 dis, ita exigendi cambii fissa, sed in eorum hujusmodi possibiliter videtur probabilis, ut pravaleat debet potius possibilis licet, quam illiciti, tum ex dicta regula, ut in dubio excludi debet delictum, atque praesumti potius licetum, quam illicitum, tum etiam favor comedit, quod ita quodammodo impeditum remaneret cum magno praedictio etorum, qui pecunis in eorum indigentis indigent.

R O M A N A, SEU MANTUANA CAMBII P R O S U A R D I S C U M P O R T I A P I N E L L A.

De eadem materia, de qua discr. 9. & 32. Sive an scilicet onus cambiandi suscepimus per debitorum in cambio contractum ad certum tempus, isto elapsu expiret; Et an post decoctionem, vel mortem mercatoris deputati cesseret cursus cambiorum.

S U M M A R I U M.

- 1 Falsi series cum resolutione.
- 2 Resolutione causa.
- 3 Onus cambiandi ad certum tempus, an isto elapsu expiret.
- 4 An post decoctionem mercatoris deputati, cesseret cursus cambiorum.
- 5 An cambia decurrant contra decoctionem.
- 6 De differentia inter mortem civilem debitoris, & illam mercatoris.
- 7 Definitio mercator deputato, an debitor teneatur alterum subrogare.
- 8 De differentia inter liberationem & cambiis solvendis, &

Pars II. De Cambiis, Disc. XXXV.

illorum praeferam imputationem.

9 Cambiorum defectus in substantia cuiuslibet imputacionem, fecis ubi illa constat in aliquo accidens.

10 Spontanea solutiones, quando excusent in materia usura.

11 Et quida referat solutiones fieri postquam fors est consumpta cum prioribus solutionibus.

D I S C . XXXV.

V Incentius Agnelli Episcopus Mantuanus de anno 1639. ¹

accepit ad cambium ab auctoribus Portia Pinella scu-

tis mille et restituens infra triennium, deputato mercatoro in Urbe, qui cambiare debet cum obligatione debitoris ex ejusdem mercatoris facto, juxta casum, de quo supra, discr. 9.

& 32. Cumque fortis restitutio sequitur non esset, atque creditoris mortuo dicto Episcopo ageret contra Suardos fidei-

foras, vel fidei foras heredes, excipiebat isti de extinc-

tione fortis exherabar cum cambiis post triennium inde-

bite solitus usque ad annum 1667, ob defectum literatum

juxta solitam debitorum hujusmodi cantilenam, de qua plures in praecedentibus, sed his non obstantibus A.C. contra eos relaxavit mandatum executivum, commissariaque per Si-

gnaturam causa in Rota coram Emerix cum clausula translata, si quid excequendum, sub die 1. Iulii 1672, responsum fuit pro non executione ex motivo limitationis obliga-

tions debitoris ad triennium, juxta ultimam resolutionem

coram Nitro in causa de quo supra, discr. 9. Et reposita causa

11. Junii 1673, recedendo a dictis responsum fuit pro execu-

tione, istaque posterior resolutio confirmata 29. Januarii

1674. coram eodem, ac propterea factum hucunque debitores

acqueruerunt; Mihi vero quamvis scribenti pro debitoribus

probabilis vita fuerint posteriores resolutions contra eos

prodite, quamvis scribenti morte Advocati deducuntur in d.

discr. 72. Nitro, & in priobus decisionibus per eam appro-

batis coram Cetro.

Duo itaque erant puncta; Primo nempē jam dictus limita-

tions obligations ad triennium, quod statet taxativus causa

extinguendi alterius obligationem; Et secundo quod ubi

etiam ulteriore haberet progressum, adhuc ramen cessa-

re de coctione mercatoris deputati juxta questionem, de

qua supra, discr. 32.

Quatenus pertinet ad primum per Scribentes hinc inde

procedebatur more grammaticorum potius quam Jurisfe-

sitorum, ut etiam in decisionibus deputati proridit procedu-

re, expendit verba & dictiones, juxta grammaticales ac

literales significaciones, ac propter ea procedendo cum hoc

facultate statutum potest regula, vel theorica certa quae

per decisionem aliorum causum imposterum defervat, cum

ita decisio in singulis causis penderet dicatur ab eorum cir-

cumstantiis, & a verbali tenore instrumentorum, vel ap-

charatu; Id autem pro meo sensu redolens confutat frequentia dannata modernorum pragmaricorum inspiras, cedentem

littera & formalitate verborum ubi praefactum agitur

de instrumentis publicis pro Urbis & hujus Principatus fre-

quentiori abuso extensis in lingua latina, cum revera sint

verba Notariorum potius quam Partium, ideoque cum ita

curta & voluntaria partium, cujus substantia potius

quam formalitas verborum Notariorum attendi debet, quae est,

ut donec debitor retineat in manibus pecuniam creditoris,

qui ita declarabit, illam nolle retinere otiosam, debet

cambiare implicitam in cambiorum pro eius indemnitate,

tempus autem limitatum trienni adiectum dicatur potius

in gratiam debitoris, ne interim ad solutionem urgenter po-

lit, & non alia detur inconveniens quod culpa & mors produ-

cit liberacionem cum lucro, & utilitate mortis, ac damno, &

præjudicio eius, cui mors committitur ut advertitur d. decr.

9. Accedente quo alia consideratione, de qua infra interca-

sum, in quo creditor contendat de asequeutione cambiorum

adhuc non solutorum, & causum in quo est converso debitor

contentat de eorum repetitione, vel imputatione.

Quo vero ad alium punctum mortis civilis mercatoris ⁵

quod fuit potius inter causam Patronos super verificatione

de hujusmodi praesumptiva decoctionis, quam in puncto juris,

ea etenim postea etiam cum sensu veritatis dicebant

quod ista species mortis regulanda efficeretur modo quo mors

naturalis iuxta superius deducatur d. decr. 32. Nil obstante decr.

143. Seraphini in qua totum fundamentum per Scribentes

in contrarium constitutatur; quoniam in ea disputatur,

sed non deciditur quodfieri de qua d. decr. 143. de Credito, an

cambia decurrant contra decoctionem post sequuntam deco-

citionem, & probabilior ibi dicitur affirmativa, eodem

modo quo supradicte, & firmatur, ut non obster ejusdem debitoris illa mors civilis, que refutat a banio Capitali, ex ratione quod ipse debitor directe & immediata per se ipsum, nullam gerit personam, sed girantur cambia per negotiatorum in equivalentia, ejusdam & interesse, ideoque longe diversa est ratio a causa mercatoris, qui debet scribere literas acceſſus vulgo dell' andata ad nundinas, isque habere correspondentes, qui eas acceptent & implant, aliquid sibi transmutant cambium per viam recurſus, seu cum aliis modis usitatis juxta deducta superius dicitur, & dicitur, & in aliis pluries, dum ita omnino necessarius est bonus status mercatoris, atque id impossibile est practicari in Itatu decoctionis, que propter operatus eundem effectum mortis, neque subintra alia obligatio debitoris, quorū in se non aſſumpſerit onus subrogandi alium, ac etiam isto causa requiri videtur interpellatio, vel saltus certa, non autem praſumpta scientia, per quam conſtituitur in mora, cercoſia factum esse caſum sue obligationis, ut plures ē ſimili circa necessitate denunciations & interpellations in praedictis adveniunt.

7. Verum ubi etiam iste probatio, que nimis controverterebat, effet perfecta, & concludens juxta ea que pluries in praedictis habentur in materia probatoria decoctionis, ad effectum literatum cambiis, adhuc tamen refectendo ad veritatem conſiderabam quod hoc motivum effet solidum, atque debitori suffragati polliſ ad felibetandam a Cambiis decurſis & non solitus, que per creditorem peterentur, fecis autem ad effectum praefatis questionis impurandi in fortem, vel respectivē rependenti cambia ſponde, & voluntarie ſoluta, ex considerationibus de quibus supra, dicitur, 7. 17. 28. 31. & in aliis ac etiam dicitur, 12. & 17. de Uſur. & alibi, quod ſcilli-

SUMMA COMPENDIUM Eorum, quae in foro magis practicabilia continentur in hac Lib. V. Parte II. de Cambiis,

I.

De origine, & introductione cambiorum, eorumque diversis speciebus, ac de requisitis ad eorum validitatem.

II.

Unde proveniant fructus, vel interfuria cambiorum, & eorum excessus uſuram caufet, vel reductionem exigat; Qualive fit recursus? Ac etiam de recambis, & de interfuriorum conversione in fortem.

III.

De indebitorum, vel excessivorum cambiorum reſtitutione, vel imputatione quomodo facienda ſit, vel respectivē evitari valeat; Et de aliis ad materiam.

IV.

De literis cambii, eorumque materia,

I.

SUMMARIUM.

1. De cambii vocabulo, & introductione, vel origine, & quoniam contrahitur.
2. De distinctione inter cambium directum, & obliquum.
3. De alia remissione cambiorum, & de qua specie in presenti agatur.

4. De distinctione inter cambium reale, & fictum, & de eius improbatio.
5. De requisitis cambii realis: ad eius validitatem.
6. De justificatione necessaria per literas juxta opinionem Curiae, quomodo fuit.
7. Quod litera extrahit possit a registro, seu libro nundinali.
8. Extrahit curia admittit justificatio per aequipollens.
9. Opinio media, & conciliativa.
10. Quando dicatur prohibita continuatio, vel circulatio.
11. Decauſus quo ipse debitor inceptus omnis cambiis, ut tunc non requiratur justificatio spacciiorum.
12. An iste uſus fit commendabilis, & quid referit debitoris.
13. Provisions correpondentia ſequuntur ad commendum creditoris.
14. Ad defuderetur, ut receptor pecunia ſit idonea, & ſuſtinentia.
15. De distinctione inter cambium directum, & obliquum.
16. Quoniam contractus ſub cambio obliquo conſervatur.
17. Mandatum datum creditori ad accipientem ad cambium intelligitur ab aliis non autem a ſe ipso.
18. De distinctione cambiorum nundinalium, & platealium, & quoniam ſint magis licita.
19. De alia distinctione cambii regularis, & irregularis.

II.

20. De pretio, ſeu valore cambiū veri localis in eadem ſpecie monete.
21. Quando in hoc cadat uſura.
22. De eodem pretio, ubi diversitas monetarum accedit.
23. De interſecſione cambiorum platealium unde provematur.
24. Non datur in cambio lucrum certum.
25. Si de illo conveniatur an virtutem, vel viceversam.

Pars II. Summa Tit. de Cambiis.

26. De valuatione bodierna agii auri à quo pendet cursus cambiorum.
27. De alia transmutatione ſectorum auri in ſectorum Marca- rum in Nundinis.
28. Dictrina ob quam cambia platealis effe ſolente magis ri- goraſa.
29. De Cambiis limitatis quid importent, & in quo diſ- cernantur a currentibus.
30. Dictrina ſecuriſa.
31. De recambio, & conveſione cambiorum in fortem.
32. Quid propriis ſint cambia, vel interfuria.
33. De anatomatico.

III.

34. Cambia indebita in genere ob deficientem realitatem uſu- re, ſunt, iudeo ipſo iure in oreū impunitur.
35. Intelligitur ubi indebitum ſit clarum, & certum, ſecus vero ſi dubium.
36. Quid ubi cambia in genere ſint licita, ſed exigantur in aliquo exceſſo ultra curſum currentium.
37. An in cambio requiratur pecunia numeraria, vel aliis fieri valeat.
38. An mobiles, & mulieres, vel clericis iſum contrahant ſicut.
39. Non attendunt ſimilatio perfonarum.
40. De cambio Hispaniarum.

IV.

41. Litera Cambii in omnibus caſibus habent viam execu- tivam.
42. An & quando ad iudicium habeat actionem contra mandata- rium, qui literas accepit.
43. Quando dicatur ad iudicium rei ſua necne.
44. In literis Cambii non admittitur exceptio non numerata pecunie.
45. Si mandantis, vel ſcribentis deccollio ſequatur, cuius ſi periculum, an mandantis, vel adiutori.
46. Quid si ſequatur deccollio mandatarii an ſi periculum mandantis, vel adiutori.
47. De literis cum relevacioze & tertia non autem a ſcriben- te.

L

De origine, & introductione cambiorum, eorumque diversis ſpeciebus, ac de requisitis ad eorum validitatem.

Bartabum iſtud cambii vocabulum, Romanorum legibus, ac antiquis adhuc vivis Latina linguis profefſoribus ignotum, incertum habet originem, vel etymologiam; Aliqui etenim a permutteratione derivare credunt, ex eo quod in Italice idiomate permutterat cum cambiis, ſive ex cambiis vocabulo explicetur, idemque denotet permutterare, quod cambiare; Alii vero, alii pariter barbaro eisdemque legibus, ac ſcribentibus ignoto camporum vocabulo referunt; Atque alii alia credunt.

Eademque dignofitum opinionum ſciſura ſuper natura contractus quem continet; Alii etenim permutterationis opinantur; Alii locationis, & conductionis operatum cum ſuſceptione periculi, Et huius contractum credunt in omnium, do, ut des, vel do ut facias? Prout etiam circa originem, vel introductionem, an de tempore antiqui Romani Imperii hujius contractus uſus habeatur, vel potius eius ſciſura, dominiorumque pluraliter, ac diversitas ei causam de- derit, variis varia ſententibus.

Quia vero forus praticus hujiusmodi patrum utiles queſtiones reſpuit, ea queſcholatitici, vel Academicis reſer- vat, rerumque ſubtantia, ſuſcidiatatem attendit; Hinc proinde illis neglegit in ſua ſede videndis, illa que ſo- magis congruant, acque accommodata ſint, inſinuare opportu- num reputatur.

Iſtud itaque cambiorum genus plures, diversaque ſub ſe continet ſpecies, quorum prima eſt, inter praefentes dicuntur ſuper commutatione ſcillent unius moneta cum altera, ob commodiorem uſum, quem potius una quam altera species habeat, itaque itaque ſpecies ſub uſuram ſed potius ca- dit, ubi videndum.

Altera eſt, que cambi maritimi dicuntur, ſub pecunia tra- jectionis nomine in jure civili, nautici vero iteroris in jure canonico explicari ſolita; Et haec pariter ſub eadem uſuram materialis ad eam videndum eſt.

Ea itaque huius tradiſionis congruit tercia cambiorum ſpecies, qua localis, vel per literas inter absentes contrahi- cari. Card. de Luca, Lib. V.

tur quia nempe illa pecunia, qua in loco habeatur, in altero, in eadem, vel in diversa ſpecie, ſeu qualitate defide- tur; Itaque ſpecies in duplum ſubdiſtinguitur; Aliud enim eſt illud cambium, quod verē & effective, abſque alio tra- du, vel negotiatorio circulo, ad hunc ſolum effectum ſat; ut pecunia qua in uno habeatur loco, cambiatoris opera, in altero obtineatur, qua verē expedit pro actuali uſu, ibi habeat illa ſpecies, ſub quætionibus literarum cambii po- tius cadit.

Aliud verē eſt nundinale, vel plateale cambium circulato- rium, vel negotiatorium, quod ſola negotiatio gratia pro pecunia fructu, vel emolumento, per nundinas, vel per plateas circulum, vel continuationem habeat, quodque de fictione magis quam de veritate participat, ut ita nempe pa- cunie dator a recepere pro tempore retentions aliquas ob- tinat acceſſiones ſuſt fructuum, vel interfuriorum quini- mō uſuram nomine explicari ſolitas, itaque ſpecies pro- prietate ſub Piana conſtitutione ejus regulariter cadit.

Iſta itaque ultima ſpecies, aliam recipit diſtinctionem, ut Aliud eſt cambium reale; Aliud vero ſiccum; Reale namque eſt, ubi per plateas, vel per nundinas, literarum transmissio pro cambi implemento verā ſat, earumque ſequatur redi- tus, itaque literes, ſuſt ſpacciiorum nomine, ſeu vocabulo explicari ſolent; Sicutem vero, ubi ſub cambi nomine, vel pallio, pecunia ſuſt uſuris inter partes taxatis derut nulla literarum, ſeu acciſioꝝ tranſiſſione, ac realitate accende- nte; Ideoque per dictam Pianam conſtitutionem posterior hæc ſicci cambii ſpecies improbata eſt, utpote ſub cambi nomine, verum mūrūm uſuram continens.

Altero vero cambii realis ſpecies eſt approbata, dupli- citer accende conditione; Primum nempe ut vera & effe- ctiva accedat ad definitas nundinas, vel definiat ſum locum, 5 literarum transmissio, que à ſcribentis correspontali impleri veleant, atque in eis demandare ſumma ſoluto fieri, adeo ut ſicci, vel idealitas deſt; Et ſecondo, ut continuatione prohbita, pro foliis primis nundinas, vel pro foliis primis locorum, ſuſt platearum terminis cambium ſiat.

Super utriuſque requiriſti justificatione pone omnes ſo- quationes circumferuntur; In primo etenim, verē ac realis 6 literarum, ſeu ſpacciiorum transmissio, queſtio eſt, an eorum praecisa requiratur exhibitor, ut propterea aequipollens probatio per liberos, vel per telles, aut præsumptiones & arguments five per datoris, vel respectivē recepitoris afferatio- nes, non ſufficiunt; Vel potius eſt conveſio iſta aequipollentia admittenda eſt; Priorēque partem ſuper rigorofa forma praecisa ipſarum literarum, ſequitur, ac tenet Romana Curi- a, cum ea tamē moderatione, ut reſponſivarum litera- rum rediſtūtū ſigilatio fit ſatis, dum iſtæ priorē ſlitera, que acceſſus dicuntur, praefiſponunt.

Facultate non denegata, ubi perierint, vel alia prompte non habeantur, ex nundinarum libris, vel notulis publicis eam extraſtendi, ſeu de novo eſformandi, tangam ex regeſtro, ſeu prothocollo; Alii vero magis forte communiter, posterior eſt recepita opinio, ut ex pacto, creditoris libris, vel ejusdem, ſuſt debitoris afferationi, aliiſque præsumptionis & arguments deferuntur.

Utrique vero opinio de vicioſo participi extremitate; Pri- mū nempe de nimium ſtricto & rigorolo per quandam nu- dianam formalitatem patrum in jure commendabilem; Altera vero de nimium laxo, per quod uſuris, ipſeſe Piana con- ſtitutione fraudis ſuſt facili ſi valent, ut prohibitum cambium ſiccuſ ſuſt hoc verbali palli licet exercendo; Probabilior que videtur media conciliativa opinio, cum qua universa ſotensis materia regulaſtā videtur, ut felicitate non legis li- tera, ſed ſpiritus attentione, non verborum, vel teretur im- ages, ac formalitatem, ſed rei veritas, ac ſubſtanciā atten- datur, pro circumſtantia facti, cujus potius quam juris eſt queſtio ex quod uſendum fit, an verum & reale, vel ſiccuſ in eocas praeciso cambium cenſendum veniat; Sive, an deficiens ipſarum literarum praecisa exhibito, iuſtam ac veriſimilem habeat excuſationem, vel potius affectata alle- gerat deficiens.

In altero prohibita continuationis requiſito plurimum Scriptorum aquivocum dignofitum, quia nempe eodem cambi inter eadē Partes contrahito, ex lege conveſtio- nis tria per annos, uſeque ad pecunia reſtitutionem con- tinuandum ſit, quanplurim nundinarum, vel terminorum localium conveſtione, ac circulo accende, ut id preſte Piana conſtitutione continuationem probantib[us] adverſari di- cat, ideoque hujiusmodi continuatio uſuram ſapiat.

Equivocum vero id continet; Prohibita etenim ea con- tinuatio eſt, qua necessaria ſit, ut pecunia reſeptorem ad con- tinuatio ſit, conuenienter, vel viceversam. K con-

continuationem arctet, adeo ut restituere volens pecuniam, quam promptam habeat, id facere non valeat, sed invitus cambiaria continuare cogatur, fecus vero, ubi haec non denegata facultate, ex eius mora, vel primi cambiis non implemento ex istius causa alterius continuationi sequatur, cum revera, non continuatione ejusdem cambiis jam in primis nundinis, vel primo termino finiti, sed alterius ex iure, nova creatio, vel efformatio pro implemento primi, sequi dicatur. b

Primi autem requisiti justificationis literarum, seu spaciocium, ipsum debitorum, seu pecunia receptori, omnes nempe, ipsam debitorum, seu pecunia receptori, omnes inveniuntur sit cambium perficere, ipsaque literas transmittere, atque gerere, qua pro cambiis stilo gerenda sunt; Eo enim id non implente, cambiis, vel interuersorum cursus, datoris, vel creditori favore admittitur; Non quidem in cambiis, sed in damnorum, vel interesse ratione, ob non sicut potius, quam ob non datum, tunc ob non implente suscepimus mandatum, eodem modo quo in usuraria fidei in suscipiente aliquo investimenti onus, vel mandatum insinuatum est. c

Damnum aliqui istam contrahendi speciem, quasi quod cautele sit, abque literarum realitate, ex sola creditoris ac debitoris conventione simulatum, vel dictum prohibitum cambiis exercere; Equivocum vero id continet, dum cambiis, sive interuersorum cursus, vel taxas, non ab ipsorum contantibus facta, in conventione, sed a vero & effectivo nundinali, seu locorum communis incerto, ac eventuali curta, normam id recipit; Deferente cautele ad foliam dictam formalitatem necessitatem vitrandam; Ex aero debitorum, seu pecunia receptori potius proficia est; Ita etenim ad illud folium tenet interius extrinsecum, quod ipsa cambia importet, non autem ad aliud extrinsecum, & accidentale, quod a correspondenti provisiblum, aliisque conficiat refutari expensis, quartum ratio quoque in damnum debitoris habetur, ubi cambium, ab ipso creditore exerceatur, eique excedens onus incumbat quamvis correspondentes, & ministris modis mercede accepta, reliqua ibi creditores remittant, cum id prohibitum non sit. d

Ad ejusdem realitatis a Piana Constitutione requisite verificationem; Nonnulli, debitorum, seu cambianda pecunia, receptoris, potentiam, vel idoneitatem desiderant, super cambiis in statutis nundinali, vel statuto loco, implemento; Ideoque receptore supceptis cambiandas pecunias ergotur in diversis usus datori notos, eodemque datorum verisimiliter sciente, vel opinari desente, quod receptas literas debitorum non sit imploratus, simulatum, vel siccum, ac illicitum repugnant cambium.

Pariter vero equivocum id continet, dum iste contractus duplice habet speciem; Cambii scilicet veritas directi, per quod pecunia cambianda receptor, absque continuationis intentione in utroque contrahente, illam in specie, vel in aequivalenti solutarius sit datori in destinate loco, in quo pro aliis casibus vere indiget, juxta superius distinctam priam speciem usualium currentium literarum, cambiis pro commerciis necessitate, vel commoditate; Istoque etiam causa nisi referre, an pecunia receptor, eam in aliis sit ergoturus usus, dator etiam noto, cum non in ipsa specie, sed in aequivalenti, recte implementum sequi valeat, dummodo verisimili opina potius habent, vel idoneitas accedit, istumque casum dubitationis creditularum percutit.

Alterum vero est species cambi obliqui, vel indirecti, quod sub se occupat contractus, mutui scilicet, mandati, & cambiis; Ille siquidem, qui pro aliis usibus, vel indigenis pecunia indiget, eam mutuata suscipit, ideoque primus est contraetus mutui; Quia vero mutuator, illam otiosam retentur, non est, sed in illam cambiis negotiorum ergoturus; Hinc mutuatorius, vel mutuatorem, etiam ex iustitia legibus, idemnem servet, ab eo lucro, quod ex licita cambiis negotiatio mutuata pecunia obtinet, est, eidem mutuatori facultatem tribuit, ut ab aliis, vel etiam a ipso tanquam, sive aequivalentem summam sub cambiis suscipere, ac trascire valeat; Sive idem mutuatorius, illud ominus in se suscipit, id eoque non in ipsa mutuata pecunia, sed in alia aequivalenti cambium incedunt est, ac propterea ultra prius mutuarij contractum duo alii occurrant, ille scilicet mandat, quod mutuatorius mutuatores prefat, vel est conuerso; Et alter ipsius cambiis, quod in mandante exequitionem inceatur, vel pro initio in odium mandatarii suscepimus mandatum non ad implementum, habet debet, ut ad dannum & interesse, ut supra obligatus remaneat. e

Ubi autem ipsi mutuatori, vel datori a mutuatore man-

datum derit, nisi specialis facultas accedit, a se ipso accipere prohibetur, speciali vero accedente facultate, id permititur. f

Quia vero, tam per Civitates & loca (qua sub plateorum nomine inter negotiatorum explicantur) quam per nundinas, hujusmodi in cambiis usibus definitas, cambia exerceti, seu circulare solent; Hinc duplex producit cambiis species, quarum una platealium, seu localium, (quod sonat in idem) Altera vero nundinalium dicitur; Itam tamen posteriorum nundinalium speciem pro frequentiori praxi minus debitori damnosam, negotiatorum magis communis usus exerceat.

Iste usus, platealiumque major asperitas, questionem exercitat super platealium illicita continuatione, vel circulatione. Aliquis modernis novam tradentibus distinctionem inter regularia, & irregularia cambia, ut prima species nundinalium, altera vero platealium congruat, id est posterior hac, ubi nundinalium mixtum non habeat, illuc censenda sit; Erronea vero est opinio, cum amba species eque liquere sint; Quinomodo ut posterior platealium antiquior, magis reales, atque commercio necessaria sit, quam prior; Ea portissimum ratione, ut etiam platealibus, idem regulatim attributum congregat, dum in plateis quoque pretii publica, & uniformis taxa sequitur, ut sua fidelius, magisque distinetur. g

a disc. 2.6.7. & 15. b disc. 1. & in aliis. c disc. 8.10. & 32. d disc. 17. 28. & 32. e disc. 3.4. 10. 23. & 24. f disc. 12. 14. & 18. g disc. 1. & 57.

Unde proveniant fructus, vel interius cambiis, & aenorum excessus usuram cuius sit, vel reductionem exigat;
Qualis ve sit recusa; Ac etiam de recanabis,
ac de interius cambiis, eu cambiis,
conversione in formam.

Adem terrena prima superioris infinita distinctione, inter verum scilicet, & effectuum commerciale cambiadum id in iunctum; ut pecunia, que in loco habetur, in altero, vero, uno, & ac effectivitate obtineatur, utpote ibi necessaria, seu magis commoda; Et alterum cambium, negotiatorium, seu circulatorum, quod ad foliam industria & negotiorum, potius fiat; In prima etenim specie, distinctione est in qualitate monera, quoniam ubi eadem species, qua cambiatori datur in loco a quo desideratur, vel praefatior potest in loco ad quem, puta (exemplificando in urbe) qui habens quis in urbe similis pecunia argentea juliorum, ejusdem in eadem moneta indiget in alia ejusdem principatus, vel Stato Ecclesiastico Civitate, sed loco. Nolit autem evictionis incommode, ac periculum subire, id estque campioris adhibeat, operam, qui aliquando ipsammet monetam, cum alia majoria mixtam sive sumptu & pericolo, cum aliqua majori diligenter vehat, vel transmittat, sive quod in loco ad quem aequivalentem propriam, vel correspondens promptam habeat; quantitate, juxta illam cambii speciem, que proprieta infra sub quarta literarum cambiis rubrica cadit, isto case nulla accedente variatione intrinseci valoris moneta, cambiis pretium, in sola estimatione vertura, ac susceptionis periculi, & mercedis correspondens, confitit, pro temporum, & occasionum contingenti, sive pro Partium conventione, que ubi excessiva sit, iniustitia, 21 ac lesionem, non autem usuram redolat, nisi temporis major, vel minor dilatio pretii producatur conventionalem alterationem, in qua tanquam in emolumento temporis ac usus pecunia, utpote in implicito, vel interpretativo mutuo, usuram confitetur dicatur, eodem modo quo in ipso usuram sive, debito cum data fortis diminutione; Quantus etenim id raro contingibile sit, est tamen possibile, idque contradicat salva.

Quotiescunq; cadente, ubi aliis relatis requisitis ad Piana constitutione normam acceditibus, aliqua certi luci, vel commodi accedit convenio, an ita viter totum & ceterum, vel potius ex viuenda, ille firmus remanet, sique posterior pars probabilis, magis recepta est, nisi facti circumstantiae talen redolent alterationem, ut cambi contractum corrumpan, illorumque in mutuorum transfundant, eodem modo, quo in configurativo sensu quoque habetur, aliquis similius contractibus. n

Antiquiori tempore localis, vel platealis cambiis species, certam non habebat regulam, id estque aliqui praemissum cambii irregulare attributum ei dederunt, atque plerique nostri majoribus aliquam ejus validitatis suspicionem habuerunt, dum agum, seu interius valutario pendebat a partium conventione, in qua, nedium circumventio, que foliam iniustiam redolat, sed etiam suffocatione, ac futura suspicio ratione majoris, vel minoris circumventio, eadem dilacione cedebat, id estque plures desuper apud eosdem majores diffusione habentur quatuor super hujusmodi cambiis validitate, vel moderatione, ac reductione ad justitiam.

Ideas tamen frequentiori praxi, hujusmodi questiones hodie remanentes, id est superius excogitata, regularum, & irregularium cambiis distinctione, dum in his negotiatorum civitatis, vel empiriorum, in quibus hujusmodi cambiis circulus exerceti solet, eadem introducta est publica, & communis uniformis aut valutatio, a negotiatorum foro singulis quibus hebdomadis, vel statutis temporibus facta, eodem modo quo in nundinis, antiquior est mos, cuius ratione, regulatum attributum nundinalibus cambiis nostri majoribus dederunt, ac propterea antiquae cestant dubitationes, que ex conventionali taxa, seu valore pendebat, cum idem sit diligenter, ac versuti creditori lucrum, ac negligenter & inexperti; Et e converso idem sit indigentis & suffocati, ac divitis debitoris dannum, vel interesse.

que

que dicitur proutum intrinsecum, cui praemissum etiam extinsecum accedit vertura, & periculi; Ac etiam aliud extinsecum & accidentale dati poref, ratione inferioris mercanzie, quia nempe mille ducati moneta Neapolitanie, ibi denatur in moneta aenae ut in urbe recipiatur equivalenta in scutis Romanis moneta argentea, vel aurea, que solum communiter currit, aliqua modice existente aenea proximitate populi modico usu, id est illius etiam pretii, vel diminutionis ratio habetur, que in eadem Civitate, vel in eodem principatu, etiam inter praesentes pro commutacione unius mundinalium intercessit producitur, atque ut praemissum est, creditori dannum cum diminutione fortis ac debitoris lumen parete potest.

In altero autem cambio negotiatorio, seu circulare, quod negotiorum gratia folium fiat, & de quo proprii supradicti in presentagitur, distinctione est, inter cambiis platealium seu localium, & nundinalium; ubi etenim de localibus, seu platealibus sagitatur, cambiis intercessi ex duplice pariter causa pender; Primo nempe ex valore auri, a quo etiam valor argentei regulatur; Et secundo ex mercede, seu prouisionibus correspondientibus, & ministrorum, puta (exemplificando primam speciem inter urbem & Venetiam Civitatem);) In Urbe Camporum ac negotiorum usus est, cambiis folium in scutis aureis novi ponderis, seu quatuor novarum stamparum currentium, id estque summae scutis, seu juliorum moneta argentea, ac quatuor in usuraria fidei, vel inopia auri, vel cambiandi occasione contingit regulatur, quod maior, vel minus cambiis intercessi producitur, atque ut praemissum est, creditori dannum cum diminutione fortis ac debitoris lumen parete potest.

Alia quoque inter platealium, & nundinalium species dignoscitur differentia, ob quam platealium intercessum, 23 nundinalibus majora esse frequentior praxis docet ob maiorem felicitatem cambiis circulum, pene duplum, & quandoque maiorem, id estque majores resultant expensa mercedis, vel prouisiones correspondunt, ac etiam ita frequentior dicta transmutatio fit cambiis, vel intercessum productiva; Id autem infelicitatem non causat, sed ubi magnus producat intercessum, excessum, & aquitatio Judicis officio, pro aliqua honesta moderatione locum appetit, pro singularium casum, & temporum qualitate, & circumstantiis, id estque certam, & generalem, seu uniformem id non recipit regular. q

Alius unius, vel alterius speciei distinctionem praxis induxit, cambiis scilicet currentium, & limitatiorum, quia nempe inter contrahentes de certa intercessum taxa convertuntur, id estque iugarii vulgas hujusmodi de conventionis qualitate, vel operationem non callendit, cambium siccum id reputat, illudque certum creditoris prohibitum item continere credit; Erronea vero hac opinatio est, cum hujusmodi limitatio realitatis, seu restringitur necessitate non excludat, neque incertam tollit, eventualitatem, ex qua nullum debitoris dannum, vel interesse, quinimum lucrum sequi valeat, porius vero ejusdem debitoris commodum, & gratiam, creditoris vero dannum, vel minus interesse, quod minus est ubi aurum proutum est, magis vero ubi carius. l

Hinc sequitur, ut in cambio, nullum detur, citra usuram labem, creditoris lucrum certum, sed totum sit intercessum, ac eventuale, utpote praemissa incerta, & eventuale auri valuatione pendens, ac propterea nullum lucrum adfaleat, vel, quinimum ipsius creditori dannum, atque debitoris lucrum, cum data fortis diminutione; Quantus etenim id raro contingibile sit, est tamen possibile, idque contradicat salva.

Quotiescunq; cadente, ubi aliis relatis requisitis ad Piana constitutione normam acceditibus, aliqua certi luci, vel commodi accedit convenio, an ita viter totum & ceterum, vel potius ex viuenda, ille firmus remanet, sique posterior pars probabilis, magis recepta est, nisi facti circumstantiae talen redolent alterationem, ut cambi contractum corrumpan, illorumque in mutuorum transfundant, eodem modo, quo in configurativo sensu quoque habetur, aliquis similius contractibus. n

Antiquiori tempore localis, vel platealis cambiis species, certam non habebat regulam, id estque aliqui praemissum cambii irregulare attributum ei dederunt, atque plerique nostri majoribus aliquam ejus validitatis suspicionem habuerunt, dum agum, seu interius valutario pendebat a partium conventione, in qua, nedium circumventio, que foliam iniustiam redolat, sed etiam suffocatione, ac futura suspicio ratione majoris, vel minoris circumventio, eadem dilacione cedebat, id estque plures desuper apud eosdem majores diffusione habentur quatuor super hujusmodi cambiis validitate, vel moderatione, ac reductione ad justitiam.

Ideas tamen frequentiori praxi, hujusmodi questiones hodie remanentes, id est superius excogitata, regularum, & irregularium cambiis distinctione, dum in his negotiatorum civitatis, vel empiriorum, in quibus hujusmodi cambiis circulus exerceti solet, eadem introducta est publica, & communis uniformis aut valutatio, a negotiatorum foro singulis quibus hebdomadis, vel statutis temporibus facta, eodem modo quo in nundinis, antiquior est mos, cuius ratione, regulatum attributum nundinalibus cambiis nostri majoribus dederunt, ac propterea antiquae cestant dubitationes, que ex conventionali taxa, seu valore pendebat, cum idem sit diligenter, ac versuti creditori lucrum, ac negligenter & inexperti; Et e converso idem sit indigentis & suffocati, ac divitis debitoris dannum, vel interesse.

K 2 fin.

simplicis debiti in sorte naturam habeant, idemque non catarat anatocismus.
h. disc. 24. & 27. i. locis supra citatis. 1. disc. 27. m. disc. 31. 14. 24. & 32. n. disc. 24. o. disc. 1. 27. & in aliis, p. ubi supra. q. disc. 1. & 17. r. disc. 16. 17. 19. & 28. s. disc. 1. & in aliis. t. disc. 3. & 19.

III.

De indebitorum, vel excessivorum cambiorum restitutione, vel imputatione, quomodo facienda sit, vel respectu reuecavari valdet, Et de aliis ad materiam.

R^ealitatis cambiis cessibus requisitis ad Pianis Constitutionis normam, sive dammorum, & inter greffe cestante obligatione, adeo ut cambium sicutum potius, quam realiter censendum, tunc juxta opiniones, quas Romana Curia recepit, ac sequitur, extra controveriam hodie est, ut quid quid sub cambiorum, vel interiusorum nomine per creditorem exactum sit, usuratum mutui, cuius speciem cambium sicutum habet, jure censetur, idemque ad limites sortis debita, non per viam repetitionis indebiti, restituendum sit, sed usurarum, vel fructuum pignoris ad instar, ipso iure, quolibet instanti, quo soluto in tempore sit, quantavis voluntaria, nullaque judiciali coatione, vel mens accedente, in fortem impetrare, ipsamque extenuit; Illud verò, quod in excessu ultra sortem solutum sit, cum infinito repetitionis indebiti remedio condicetur, n.

Clara vero, benèque probata, hujusmodi indebitum cambiorum solutio debet, ut summarium, & exequitum judicium, quod pro solutione sorti creditori competat, debitor eviter; Ubi etenim id ambiguum habeat, in ipsius exactiō factō, quod creditō negat, vel in ipsius indebiti qualitate, quod creditor debitum prætendat, idemque ambiguum sit, atque altiore exigit indagine, tunc sortis debita soluto, retardationem in enunciato exequitivo processus non recipit, x.

Ubique realitas accedit, idemque ipsa cambia, vel intersuaria in genere, vel in substantia licita sunt, solumque ob conventionalē taxam, seu aliis in aliquo exellantur excessi, ultra id revera eorum importe cursus, quātūdō duplex intrat. Una scilicet, an bona fides, justaque credulitas intret, quātūdō ex actis, & confusis excusat; Et altera eadem instantanea, vel ipso iure imputatio intret, ut properet fortis ratam extenuet, vel minuat, atque ita in dies, & tempora fors diminutionem, vel extenuationem recipiat, juxta naturam illegitimarum usurarum, vel illorum cambiorum, que in genere, vel in substantia omnino illicita sunt, quod in Romana Curia per practicum vulgum, sub scelerata nomine, seu vocabulo explicari solet; Utique autem questio, conseruat habet opinionem scifuram; variisque tecum distinctiones, ac declaraciones, que ambas regulares certae, ac generalis sub compendio explicablem, incapaces redunt, idemque in sua rede videndum est, y.

Super cambiū creationē quātūdō est, an prompta, & numerata regatur pecunia, vel ex mercium, aliarumque rerum pretio, sive ex quocumque alie legitimo credito, illa fieri valeat, itaque posterior opinio probabilior, magisque recepta est, cum nulli lex presentis, ac numerata pecunia formam praeficerat, idemque genericā intrat regula, ut permisum dicendum sit id quod prohibitum non repertitur, z.

Personarum qualitas, ad hujusmodi contractum incedunt, sub questione cadere solet, an scilicet nobiles, vel mulieres, aliquis campiorum non exercentes atem, cambia exercere, & circulatori valent, magisque probabili, ac recepta videtur affirmativa opinio, ex eadem infinita regula, ut quod de jure prohibitic non repertitur, permisum sit, a.

Magis vero in Clericis ista dicta dubitatio, ob mercaturam, & negotiationem eis generaliter interdictam, quasi quod, licet primum verum, ac effectivum cambium, juxta primā distinctionē initio infinitum, pro commerciū necessitate, vel commodiū clericis, quoque absq[ue] dubio permisum sit, nealias clericatus prejudicium in commercii libertate, vel commodiū pariat; In ista tamen, negotiatori, vel circulatori cambii specie, non improbabili dubitandi ratio cadit, cum mercaturam, ac negotiationem redolent; Potissimum ubi ex regionis moribus, illa vigeat apud populum opinio, idemque scandalum id pariat, ubi directe, per se ipsum fiat, securus ab propriū communione, ab altera cambia exercantur, quod patet opinionem scifuram habet, idemque certam, ac generalē non de facili recipit regula.

Aduac tamen, negativa, seu prohibitive opinione retenta, reutum id tedolet à proprio Superiorē puniendum, cum

avocatione illiciti lucri per Ecclesiam, vel Ecclesiasticum Fiscum ab eo faciendam, non autem actus nullitatē, sive denegationē actionis, ad defurta cambia asequenda, vel exacta retinenda, cum debitoris nil intet, ac creditor itam habeat, necne licentiam, ad ipsum namque reales, non autem personales defectus inquirere pertinet. b

Hinc proinde in isto, aliquis, dati, & accepti contra-ctibus, qui in re, vel in substantia, veri, ac legiūni sunt, non curator personarum simulatio, qua illicit, seu prohibite simulationis speciem non habet, quoties unius, vel 39 alterius persona expressio, alterius contrahentis jus detinet, non efficiat. c

Antiquum habet Romana curia morem singularem quoniam cambiorum, sive dammorum, & inter greffe cestante obligatione, adeo ut cambium sicutum potius, quam realiter censendum, tunc juxta opiniones, quas Romana Curia recepit, ac sequitur, extra controveriam hodie est, ut quid quid sub cambiorum, vel interiusorum nomine per creditorem exactum sit, usuratum mutui, cuius speciem cambium sicutum habet, jure censetur, idemque ad limites sortis debita, non per viam repetitionis indebiti, restituendum sit, sed usurarum, vel fructuum pignoris ad instar, ipso iure, quolibet instanti, quo soluto in tempore sit, quantavis voluntaria, nullaque judiciali coatione, vel mens accedente, in fortem impetrare, ipsamque extenuit; Illud verò, quod in excessu ultra sortem solutum sit, cum infinito repetitionis indebiti remedio condicetur, n.

u. disc. 17. 28. & 31. x. disc. 13. & 15. y. disc. 17. 23. 31. & 35. z. disc. 3. & 5. a. disc. 6. b. disc. 18. & 32. c. disc. 3. & 6. d. disc. 21.

IV.

De literis cambiis, earamque materia.

Primiri, veri, ac directi cambi localis, commercialis potius, quam negotiatori, vel circulatori, speciem hac literaturam cambiis rubrica percuit, ut ex eiusdem commerciū ratione ex communī recepta contundet, in omnibus promptram, ac parata illa habeant exequitionem, ut promptum id, quod in eis continentur, in summario, & exequitivo processu, implemento habeat, contra Scifibentem scilicet, vel mandatorem, favore eius, cui litera implenda sunt, ubi mandatarius, cui diriguntur, eas acceptare, vel implerentur, vel neglegi; Sive contra ipsum mandatarius, qui eas acceptaverit, adimplere autem negligat id, quod promisit; Aut favore eiusdem mandatarii, contra mandatorem, vel scifibentem, pro reintegratio, eius quod suatum literatum vigore adjecto solvetur; In omnibus etenim premisso, aliquis similibus fortè contingibilis causis, quibus eadem congruat ratio, idem summarius, ac exequitivo processus ex communī, ac rationabili recepto iuri intrare debet, e.

Quandoque autem jam acceptatas, vel promissas literas implere ex aliquo supervento motivo, Mandatario reculante, inter ipsum, ac eum, cui soluto literis demandata est (qui sub adiecti nomine, seu vocabulo explicatur) questiones cadunt, an actionem in iudicio exercibilem iste adiectus contra mandatariū habeat; Eaque cadit distinctionē, an denegatū implementū, ex probabili decoctionis, vel alijs immutatu statutū mandatarii, motivū refutat, ut properet ipsi mandatario deſti ſu[m] indemnitate, vel reintegratio, ſpes, vel modus; vel potius ex voluntario, vel altero non adeo probabili motivo proveniat.

Isto etenim posteriori casu, in quo, alia, quam ex superventa, vel de cetera mandanti decoctione, vel mutatione statut, implementū denegatū proveniat, ea est distinctionē, an literaturū promissio sive acceptatio adiit, vel deficit, ut hoc posteriori casu, nullū adiecto concedatur actio; In altero autem, promissio, vel acceptatio, altera intrat distinctionē an adiectus rei proprie sit, sumque gerat negotium, quia nēquā equivalentiam mandatarii, jam solvetur, sive bona fide acceptam tulerit, ut tunc actio competat, sive mandatarius in summa demandata, mandantis debitor existat, sive non; Ubi vero rei aliena adiectus dicatur, ipsius mandantis negotiū potius exercendo, ut actionem non habeat, nisi mandatarius, mandantis debitorem esse ostendat, idemque exceptions omnes, que ipsi mandanti obici possent, adiecto quoque objiciuntur; At properet facti potius, quam juris eis solent questiones, an propriæ, vel alienæ rei adiectus censendus veniat, idque ab ipsarum literaturam tenore, pro frequentiori praxi pendat, alia ramen probacionis speciebus non exclusit, Ubi etenim in eis affluit solutionem demandari pro totidem, sive pro equivalentia, soluta in pe-

cunia

Pars II. Summa Tit. de Cambiis.

cunia numerata, tunc id sufficit, ut datur adiectus rei propriæ, nisi contractum per allegantem probetur; Inter negotiatorē etenim praesertim, vero ubi de his literis cambi agitur, illa non numerata pecunia exceptio, qua à iuri civiliis dispositione manat, ignota est, ac non admittitur.

Sicut autem dicatur simpliciter pro equivalentia, sive pro valuatione vulgo valita sub questione remanet, qua à stylis locorum aliquip facti circumstantiis decimatione recipit, idemque certam, ac generalē non recipit regulam, f

Majores forum questiones audit, in altero casu, in quo superventa mandantis, vel scifibentis decipio, aliave statut immutatu, motivum mandatario præbeat non implendi jam acceptatis, & promissis literas (dum in alio non acceptatis nulla cadit dubitatio) ita enim frequenter dubitari contingit, cujusnam pericula iste casus edat, ac mandatarii, vel adiecti; Atque super hoc non modica dignoscitur opinionis scissura; Unde etenim opinio indefinite mandatariū ex sola acceptatio, vel promissione obligatum credit, nisi dolus, vel collusio in adiecto probetur, eaque in aliquibus negotiatori; Civitatis, ac Emporii pro mercantili commerciū faciliter, ac liberate recepta videtur, neglegitū scifurū distinctionib; ubi substitutibus commercio præjudicialebus, idemque inter negotiatorē non attendant, cum in etat eos de bono, & aquo pro ipsorum mercatorum stylō procedendum sit.

Atter vero opinio, quam Romana Curia, ac Neapolitanus forum praesertim sequuntur, aliquis adhibet distinctiones, cum quibus procedi solet pro regula, ex facti circumstantiis, praesertim vero ex adiecti dolo, vel collusione evitanda; Ubi etenim de tempore facta acceptationis, jam sequita est decoctione, vel statut immutatu, acceptanti verisimiliter ignota, ut properet eius culpe adiactis acceptationis imputari non valeat; Et tunc ubi non sit Scifibentis debitor, sed mandatarius scifibentis fidem sequendo, sub spe, vel fiducia reintegratio, acceptationem fecerit, excusat, atque adiecti potius sit pecunia; Si vero est converso casus obvenient, literaturā termino jam elapo, quando non implementum ipsius prominentis more, vel adiecti benevolē dilationi, seu convenientiē referendum est; Et tunc e converso casus eum non excusat, & eis, non autem adiecti sit pecunia.

Contingente vero casu, termino adhuc durante, in eo in-

termedio tempore, quod pro negotiatorū uero decurrit; quodque quindecim dies pro Italiz more esse solet, nisi ipsa litera exprimit brevorem, vel longiorem terminum, adeo ut de tempore acceptationis scribens in confuso statu integrō esset. Et tunc adiecti favore contra mandatariū statut regula, ex facti tamē circumstantiis limitari solita ex ea praesertim, quod postea dicitur decatio de tempore acceptationis jam immensā preparata esset, sive ubi aliqua probabilis inter scribentem, & adiectum accedit collusionis suplicio, ut in sua fedelatū, idemque pariter certe, & generalis regula incapax esset, sed a singulorum casuum individuali circumstantiis decimatione expedians, g

Casus item converxus contingere solet decoctionis nempē mandatarii ante, vel post promissas, vel acceptatas literas, idemque eadem inter adiectum, & mandatorem intrat questione, 46 cuiusnam pericula edat dubitatio;

Ita enim frequenter dubitari contingit, cujusnam pericula edat, ac mandatarii, vel adiecti; Atque ubi ante acceptationem sequatur casus, regula adiecto contra mandatorem asfit, nisi nimis caritas, ac negligētia in literaturā presentatione limitationis occasionem præbeat; Si vero post jam sequaram acceptationem, termino solutionis adhuc durante; Et pariter eadem adiecti asfit regula, ut non sicut, sed mandatarii pericula sit; Termino vero elapo, ubi desuper leges, vel stylū particularē habentur, cum eis procedendum est, in Neapolitanō praesertim foro praxis docet; Particulari autem legē, vel stylō casante, ut propterea cum iuriū communis dispositione, vel intentione procedat, confusa dignoscitur opinio scissura; Curia vero Romana, adiecti favore regulam statut ē implicita, vel explicita notatione, sive ex notabili negligētia limitandam, idemque pariter certam, ac uniformē id non habet regulam, sed quilibet casus ab eius qualitate, ac individuis circumstantiis decisionem expectat, h

Quandoque item scribens correspontalis, vel mandatario, literaturā adiecti favore commitit implementum sub ea legē, ut non ab ipso scribente, sed ab altero reintegracionem petere, vel perare debet, idemque pariter à negotiatorū stylō, sive ex facti circumstantiis decisionem recipit; i; Cum aliis minus in foro contingibilis in sua sede videndis.

e. disc. 22. f. disc. 33. & tit. de Credit. disc. 163.

g. disc. 20. 25. 34. & tit. de Cred. disc. 163.

h. losis supra citatis. i. disc. 30.

Finis Secunde Partis Libri Quinti.